

2. Бердяев Н. Смысл творчества. Опыт оправдания человека / Н. Бердяев. – М., 1916. – 358 с. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/berdn01/index.htm>

3. Овчарук О. В. Идеал людини в культурологічній концепції Миколи Бердяєва / О. В. Овчарук // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – 2014. – Вип. 2. – С. 73-78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvkfm_2014_2%283%29__14

Гришко А.

Студ. гр. БДР-8-20

Науковий керівник канд. політичних наук, доц. Кадлубович Т.І.
Київський національний університет технологій та дизайну

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СИМВОЛІВ ПАМ'ЯТІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Сучасний етап розвитку незалежної української держави відрізняється складністю та суперечливістю. Непрості виклики часу зумовлюють появу багатьох наукових досліджень, які покликані допомогти розв'язати нагальні проблеми сучасного етапу державотворення. Дедалі частіше приходить розуміння, що найбільш серйозні проблеми націй і національних держав виявляються пов'язаними не з економікою, політикою чи обороною, а з нематеріальними елементами-символами, які формують суспільну лояльність, утверджують почуття власної гідності, створюють етичну основу для участі у національній обороні, політиці, у функціонуванні соціальних та економічних інститутів. Особливої актуальності набувають проблеми національної ідентичності, важливим елементом якої виступає історична/національна пам'ять.

Як зазначають дослідники, історична пам'ять певного народу «відіграє провідну роль у процесі формування нації, консолідації суспільства, його мобілізації на реалізацію свого потенціалу. Сучасне суспільство активно апелює до національної пам'яті, осмислюючи широкий спектр проблем, зумовлених цим феноменом» [2]. Як слушно наголошував французький вчений П'єр Нора, ми живемо в «епоху всесвітнього торжества пам'яті» [2].

Дослідники [1, 2, 4, 5, 7 та ін.] вважають, що історична пам'ять є «соціальним досвідом», «надособовою пам'яттю», тим особливим соціокультурним феноменом, який допомагає особистості, нації, соціуму осмислити своє становище у часі та просторі. Історична пам'ять фіксується у формах знань, культурних та етнічних стереотипах, уявленнях національної спільноти про своє минуле. Складовими історичної пам'яті стають соціальний досвід відповідної спільноти, аксіологічно забарвлені норми поведінки, історична традиція. У пам'яті лишається те, що викликає

емоційний відгук – великі досягнення та втрати, перемоги та поразки, докорінні зміни у всіх ділянках життя [7]. Тобто історичну пам'ять можна вважати складовою суспільного національного світогляду.

Історична пам'ять українського народу почала відроджуватися з моменту розпаду СРСР і постання незалежної України у 1991 році. Зріс інтерес до історії українського козацтва, Української козацької держави, українського національного руху 19-20 ст., української революції 1917-1920 рр., Голодомору, політичних репресій 1930-х рр., насильницької ліквідації українських церков тощо. Саме «національно орієнтована історична парадигма стала інструментом легітимізації новітньої української держави» [4, с. 164].

У 2006 році було створено Український інститут національної пам'яті (УІНП), який є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу. Одним із основних завдань Інституту є «організація всебічного вивчення історії українського державотворення, етапів боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі; ...формування у громадян України патріотизму, національної свідомості, активної позиції» [8].

Серед завдань УІНП є також «недопущення використання символів тоталітарних режимів» [8]. Тому у 2014 року УІНП, Національна телекомпанія України, а також харківський дизайнер Сергій Мішакін розробили дизайн нового символу пам'яті жертв Німецько-радянського конфлікту та Другої світової війни – червоний мак. «Графічне зображення є своєрідною алюзією: з одного боку воно уособлює квітку маку. А з іншого – кривавий слід від кулі. Поруч із квіткою зазвичай розміщено дати початку і закінчення Другої світової війни(1939-1945 рр.) і гасло «Ніколи знову» [9].

Символ в філософії трактується як «форма виразу і передачі духовного змісту культури через певні матеріальні предмети чи спеціально створювані образи та дії, що виступають як знаки цього змісту» [10, с. 51]. У символі фіксується здатність матеріальних речей, подій, чуттєвих образів виражати ідеальні змісти, багатоманітність ціннісних значень та естетичних смислів [11, с. 578-579]. Найбільш відомими філософами, які займалися проблематикою символу є А.Бергсон, Е.Кассієр, О.Лосєв. Філософське тлумачення поняття надає підстави використовувати символи як узагальнення речі, її впорядкованість, ідейно-образне оформлення, виразну структуру (за О.Лосєвим). Звичайно, таке розуміння робить символ інструментом формування оновленої національної свідомості українського народу.

Вшанування пам'яті жертв війни квіткою маку є світовою традицією. Вона з'явилася після Першої світової війни, коли канадський військовий лікар Джон Мак-Крей написав вірш «На полях Фландрії»: «У полі Фландрії поміж хрестами Гойдає вітер мак рядами...». Після Другої

світової мак став загальноприйнятим символом вшанування пам'яті жертв війни [6]. Із 2014 року Україна приєдналася до світової традиції.

В українській традиційній символіці мак – це «символ безмежності зоряного світу; Сонця, зорі; сну і смерті; плодючості, заспокоєння; швидкоплинного життя; красивої дівчини; безневинно пролитої крові (у християнстві); надійного оберега від нечисті» [3, с. 475-476].

Український письменник Михайло Стельмах переповідав легенду про козака Мака. Який рятував від ординців дівчат і був знищений ворогами. Вороги покришили його тіло на мак. Думали, що вже про нього ніколи пам'яті не буде, а на весні в тих полях розквітли маки. На відміну від військового пафосу, до якого привчала радянська пропаганда, «червоні маки» більшою мірою говоритимуть людям про страждання і пам'ять.

Таким чином, «Червоний мак» як символ Днів пам'яті (про полеглих, про тих хто вистояв, про тих хто втратив, і тих, кого втратили) може стати універсальним об'єднавчим символом, бо, як говорив Ф.Шеллінг, «...творить народ вищі образи, яких потребує, щоб заповнити пустоту душі та фантазії, завдяки яким сам він підноситься на більш високий ступінь, – вони, ці образи... роблять людей шляхетними та прикрашають життя народу...» [12, с. 209-210].

Література

1. Артюх В. О. Що таке історична пам'ять? / В. О. Артюх // Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм: матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Ред. кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. – Суми : СумДУ, 2013.
2. Буряк Л. І. Культурні чинники впливу на національну пам'ять українського суспільства / Л. І. Буряк // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 72. – С. 5-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_2
3. Енциклопедичний словник символів культури України / Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди; [заг. ред.: В. П. Коцур та ін.]. – Вид. 5-те, допов. і випр. – Корсунь-Шевченківський: Вид. В. М. Гаврищенко, 2015. – 911 с.
4. Киридон А. «Маски пам'яті» в умовах суспільних зламів / Алла Киридон // Київська старовина. – 2011. – № 2. – С. 161–170.
5. Ковтун Н. Історична пам'ять як основа становлення політичної еліти в контексті політичної трансформації України початку ХХІ ст. / Н. Ковтун // *Studia politologica Ucraino-Polona*. – 2012. – Вип. 2. – С. 53-58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spur_2012_2_10
6. Маки пам'яті // Режим доступу: <http://www.ww2.memory.gov.ua/makypamyati/>
7. Масненко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості / В. Масненко // Український історичний журнал – 2002. – №5. – С. 49–62.
8. Положення про Український інститут національної пам'яті // Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti>

9. Символ пам'яті – червоний мак // Режим доступу: <https://smr.gov.ua/uk/novini/podiji/2472-simvol-pam-yati-chervonij-mak>
10. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ.госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Н. В. Козирева. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 69 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – VI, 742 с.
12. Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в 2 т.: Пер. с нем. Т. 1/Сост., ред., авт. вступ. ст. А. В. Гулыга. – М.: Мысль, 1987. – 637 с.

Клименко А.М.

Студ. гр. БГР-1-20

Науковий керівник доктор філософ.наук, доц. Сакун А.В.
Київський національний університет технологій та дизайну

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА ФІЛОСОФІЇ

Зародження філософії з емпіричних знань і релігійно-міфологічних уявлень первісного суспільства відбувалося на зорі цивілізації, і цей процес був невіддільний від становлення науки. Науці тоді був властивий нерозчленований, синкретичний характер. Вона включала в себе всю сукупність знань про світ, в тому числі й філософські уявлення. Не випадково філософія в перекладі з давньоіндійської означає “бачення істини”, а з давньогрецької – “любов до мудрості”.

Філософія прийшла на зміну міфам та релігії і виникла як світоглядна форма свідомості. Вона була покликана дати цілісну і всеосяжну картину світу, охопити єдиним розумінням складний ланцюг явищ природи і людської історії. Тут світогляд вже виступає як система поглядів, понять і уявлень про явища природи, суспільства і людського мислення, він є не тільки загальним уявленням людини про світ, але і про його місце у ньому. Світогляд – це спосіб духовної орієнтації людини, насамперед у навколишній дійсності. Філософський світогляд – це свого роду соціокультурна міра цивілізованості людини і суспільства. Проте, не будь-який світогляд можна назвати філософським. У людини можуть бути досить цілісні уявлення про загальну картину світу, сформовані міфологією або релігією. Виступаючи як джерело філософського знання, вирішуючи ту саму проблему, що і філософія (пояснення загальної картини світу, сутності людини, її місця в цьому світі), міфологія і релігія також формували світогляд. Але основою формування цього світогляду виступали світовідчуження і світосприймання, як чуттєво-емоційний досвід людей.